

Nguồn ảnh: phongnhaexplorer.com

Ngày trước, ở nhiều làng quê hàng năm thường tổ chức ngày hội làng vào các dịp xuân thu nhị kỳ. Trong các lễ hội của năm thì hội làng là ngày trọng đại, thu hút đông đảo người dân tham gia. Dù được tổ chức trong đình làng hay ngoài trời thì cách tổ chức lễ hội vào những ngày này cũng rất công phu và nề nếp. Hội làng Đại Phong (nay thuộc Phong Thủy - Lệ Thủy) ngày trước cũng khá giống như hội làng của nhiều nơi khác nhưng lại có nét đặc biệt riêng.

Theo sách “Đại Phong - Một làng quê” cho biết, làng Đại Phong (vốn xưa tên là làng Đại Phúc Lộc) là

một vùng đồng bằng chiêm trũng. Đây là nơi hội tụ và giao thoa những giá trị truyền thống lịch sử, văn hóa - xã hội của hai miền Bắc và Nam. Qua các dấu tích còn lại của làng như chùa Đại Phúc, một số công trình văn hóa tâm linh, các giếng của người Chăm cùng các tài liệu xưa để lại cho thấy cư dân Đại Việt đến sinh sống trên vùng đất này từ rất sớm, cách đây hơn bảy thế kỷ. Nằm trên địa bàn Quảng Bình là nơi xảy ra những biến cố thăng trầm của lịch sử giữa Đại Việt - Chăm Pa, Đàng Trong - Đàng Ngoài..., các cuộc chiến tranh giữa các triều đại và các thế lực phong

kiến xảy ra liên miên nên cư dân hội tụ rồi ly tán. Mãi đến nửa cuối thế kỷ 16 - thời kì Lê Trung hưng, cách đây gần 500 năm, cư dân sinh sống ổn định đến ngày nay. Trong môi trường đấu tranh để tồn tại đã hun đúc cho người dân nơi đây có tinh thần cộng đồng, anh dũng quật cường, lao động cần cù sáng tạo, đức tính hiếu học, giàu lòng nhân ái... góp phần dựng nước, giữ nước, bảo vệ và xây dựng quê hương.

Từ ngày đầu lập làng cho đến khi ổn định ăn ở, làng Đại Phong có mười hai dòng họ cùng gắn bó bên nhau xây dựng quê hương làng xóm. Vào dịp hội làng, để chuẩn bị cho mùa lễ, mỗi

Nghiên cứu - Trao đổi

dòng họ được phân công làm một thứ bánh. Khi làm bánh tất cả phải theo quy định chung của lệ làng. Những lệ chung đó là: Bánh ấy phải được chế biến từ những hạt gạo, hạt nếp đồng làng. Gạo không được mua ngoài chợ, không được vay mượn người ngoài làng mà phải xúc thóc trong ruộng, trên tra, nơi bờ đã cất đặt nghiêm cẩn sau khi thu hoạch xong mùa ra xay giã, giần sàng để bảo đảm nguyên vị hương đồng, hương đất của làng. Nước để nhồi sù các loại bột bánh phải đảm bảo trong sạch, tinh khiết. Từ lâu đời dân làng Đại Phong vốn quen dùng nước sông Kiến Giang cho sinh hoạt. Bởi vậy, nước để làm các loại bánh cúng lễ này do các trai đình khỏe mạnh của các dòng họ chèo thuyền lên tận đầu nguồn, chọn các ngã ba dòng suối hoặc nơi hai phía dòng sông không có con người sinh hoạt, đợi đến nửa đêm về sáng khi đất trời âm dương hòa hợp thì múc nước đó về mới ứng nghiệm. Bánh để cúng khác với bánh thường ăn ở các gia đình. Nghĩa là bánh phải làm gấp to lên nhiều lần, bánh càng to càng tỏ ra cổ tích và linh thiêng với thần thánh, có thể ghi vào kỷ lục của làng. Cũng vì thế nên cứ mỗi năm, các dòng họ đều phải tạo ra khuôn bánh mới chứ không dùng lại khuôn cũ. Người được các họ cử đứng ra đảm nhận chế biến bánh phải

qua chọn lựa. Trước hết họ phải là những người có đạo đức, giỏi giang đảm đang công việc gia đình, công việc xã hội và chủ yếu là chị em đã lập gia đình.

Các loại hương hoa, trầm trà cho lễ phải mua tận gốc, tận vườn không được qua nhiều tay buôn bán, rũ héo.

Khi trong đình, chủ lễ cho gióng chuông gióng trống, các gian thờ đều có chủ bái, bồi bái do làng cử ra đứng tế. Các cụ cao tuổi ở Đại Phong cho hay: Trước khi lễ, lễ vật lợn, bò, xôi đã được dọn sẵn lên các mâm bồng, các kệ thờ tươm tất. Bánh trái các họ cũng được dâng lên trong mâm, khay sơn son thếp vàng đủ màu sắc và trang nghiêm. Mở đầu thủ tục cúng tế là “học trò lễ” xướng lễ rồi âm nhạc phối hợp với chiêng trống thứ to thứ nhỏ vang vang náo động cả đình làng vọng lên tám phương trời, bốn hướng đất.

Tế lễ nội đình kết thúc thì đến hội đua thuyền. Các trai thuyền chuẩn bị xong cho đậu thuyền sẵn ở bên đình cùng làm lễ tạ ơn trời đất, cầu mưa thuận gió hoà, cầu an cư lạc nghiệp, xóm làng yên vui, mùa màng bội thu. Vào hội đua khi có pháo lệnh, các thuyền lướt ba vòng sáu tao từ đầu làng đến cuối làng là kết thúc làm lễ trao giải. Mọi phần lễ hội xong thì trích phần biếu cho các quan chức. Tùy thứ bậc chức trách, theo quy định của lệ làng để nhận phần mình.

Hội làng xưa còn có một hoạt động đã thành tục, thường trước khi kết thúc lễ hội, ban tế lễ tổ chức tiệc làng. Và trước lúc tiệc làng có hội trống “triệt lộ”, là một nét văn hoá độc đáo ở đây. Các cụ cao tuổi cho hay: sau khi lễ đình và hội đua xong, người bốn phương từ phía không ai biết ai đâu để tìm về dự tiệc làng. Bởi thế trưởng thôn lệnh cho anh xâu gióng lên một hồi trống đại để mời quan viên, hương chức, đình tráng ra đình dự tiệc. Quy định chung là, khi tiếng trống đại gióng lên, ai ở đâu xa cũng phải tìm về đình làng ngay. Thời gian đợi chừng một phần tư khắc tức là ba mươi phút. Trong ba mươi phút ấy đủ thời gian cho mọi người khăn áo chỉnh tề ra đình. Tiếp sau một phần tư khắc nữa là lệnh trưởng thôn gióng lên một hồi trống dồn dập để mọi người vui vẻ cầm ly chúc rượu. Hồi trống ấy vừa là để khai tiệc, và đó cũng là hồi trống “triệt lộ” (cấm đường). Ai nhớ chậm chân không đến kịp tiệc dù đi giữa chặng đường cũng phải quay về, không được dự phần nữa. Hồi trống “triệt lộ” ở làng Đại Phong - làng Đại Phúc Lộc xưa đó đã góp phần tạo nên một nền nếp sinh hoạt đẹp trong cộng đồng dân cư, góp phần tạo dựng ý thức tự giác, kỷ luật và đoàn kết trong cộng đồng, được người dân trân trọng gìn giữ ■

V. T